

2. Мосендз Л. Відплата : Оповіді. Львів : Українська Бібліотека, 1939. 123 с.
3. Мосендз Л. Вояк відходить: Розділ з роману. *Вістник*. 1936. Кн. 2. С. 86–102.
4. Мосендз Л. Людина покірна : Оповіді / передм. Л. Нигрицького. Львів : Вид. І. Тиктора, 1937. 126 с.
5. Мосендз Л. Помста // *Літературно-Науковий Вістник*. 1928. Кн. 11. С. 205–209.
6. Мосендз Л. Помста : Оповіді. Прага, 1941. 157 с.
7. О. В. Леонід Мосендз : Відплата // *Вістник*. 1939. Кн. 6. С. 476–477.
8. Просалова В. Оповідання Л. Мосендза та їх інтертекстуальне тло // *Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2003. Вип. 5 (61). С. 122–130.
9. Просалова В. Текст у світі текстів Празької школи. Донецьк : Східний видавничий дім, 2005. 344 с.
10. Тарнавський О. Людське життя – це шукання правди. *Листи до приятелів*. 1961. №. 11–12. С. 12–18.

Вишнева Єлизавета – здобувач ступеня вищої освіти магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська література ХХ – початку ХХІ століття.

Оксана Верлан

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ВПЛИВ ІМПРЕСІОНІЗМУ НА ЛІРИЧНЕ «Я» ЮРІЯ ЛИПИ

Сучасне журналістикознавство характеризується тенденцією до оновлення методики, методології та

предмета досліджень. Сьогодні перспективною залишається інтерпретація вітчизняної публіцистики з точки зору етнічної психології. Вона дозволяє через напрацьовані науковцями першооснови та термінологічні константи визначити оригінальність і неповторність вітчизняної культури, її психологічну самотність, відмінність українців від інших народів, окреслити національні проблеми та знайти шляхи їх вирішення. Особливої актуальності ці питання набули зі здобуттям Україною незалежності, коли виникла необхідність переорієнтації національної свідомості, самоідентифікації українців та їх культурного оновлення й розвитку.

Проблеми національного характеру здавна привертала увагу мислителів. Ще Геродот, Платон та Арістотель намагалися виявити різницю між народами, ідентифікувати особливості рис їх характеру. Питання національного характеру та ментальності розглядали Г. Лебон, М. Бердяєв, Інкелес, Д. Левінсон, Монтеск'є. Український національний характер досліджували М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький та ін.

На сучасному етапі поняття «національний характер» є предметом дослідження багатьох дисциплін: філософії, культурології, літературознавства, соціології, етнопсихології, журналістикознавства тощо. Так, під лексемою «національний» дослідники розуміють «такий, що властивий певній нації, національності; який відображає їхній характер, особливості» [1, с. 744]. Є. Головаха навів таке визначення терміна «національний характер»: «Це якості, що на противагу загальнолюдським ідеалам відрізняють людей, котрі належать до однієї нації» [9]. М. Пірен визначає національний характер як сукупність найбільш стійких, основних для певної національної спільноти особливостей сприймання навколишнього світу та форм реакцій на світ. Отже, під національним характером найчастіше розуміють притаманний представникам конкретної нації набір основних особистісних рис [2, с. 61].

Одну з важливих проблем сучасної журналістикознавчої науки становить дослідження творчої спадщини Ю. Липи, творчий доробок якого тривалий час залишався поза увагою українських науковців. Незважаючи на те, що напрацювання Ю. Липи привертали увагу таких дослідників, як Т. Ананченко, О. Баган, О. Гринів, Є. Маланюк, Г. Ковальський, І. Жифарська, І. Козій та інші, на сьогоднішній день не існує жодної журналістикознавчої праці, присвяченої творчості публіциста.

Мета статті – дослідити специфіку відображення українського національного характеру в працях Ю. Липи «Призначення України» та «Українська раса». Аналіз доробку Ю. Липи, здійснений крізь призму етнопсихологічних особливостей українського народу, надасть змоги об'єднати в проблемний вузол етнографічний та публіцистичний аспекти творчої спадщини митця.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю оновлення методологічних засад вивчення доробку Ю. Липи, поглибленням знань про його творчу особистість, важливістю науково-теоретичного опрацювання проблем національного характеру в публіцистичних працях дослідника.

Об'єктом дослідження є публіцистичні розвідки Ю. Липи «Призначення України» (1938) та «Українська раса» (1936). **Предмет** дослідження – специфіка осмислення феномену національного характеру українців у згаданих публіцистичних працях.

Як зазначає один із дослідників творчості Ю. Липи, Є. Ковальський, у міжвоєнні роки Європа стала свідком глобальних змін у геополітичному просторі. В Італії сформувався фашизм із особистим культом Муссоліні, в Центральній Європі владу захопили нацисти. На перше місце вони висували твердження про нерівність людських рас, за винятком так званої «раси панів» – арійців. На Сході Європи поступово посилювався вплив СРСР, під владою якого перебувала більшість українського народу [5, с. 36].

Обмірковуюючи майбутнє України, яка опинилася в цей час на історичному роздоріжжі, Ю. Липа розпочав написання історіософської трилогії.

У книзі «Призначення України» йдеться як про історію духовного світу українців, так і про пріоритети розвитку нації. Призначення України Ю. Липа вивчає крізь концепцію раси, розглядаючи її в антропологічному, історичному, демографічному і найважливішому – психологічному аспектах. Раса, згідно з Ю. Липою, – це *«велика духовна одність з боку морального, чуттєвого»* («Призначення України») [7, с. 102], *«цілість населення, що його духовні прикмети, укриті й явні, (як звичаї, мова), а також антропобіологічні риси становлять виразну цілість упродовж часу (історії)»* («Призначення України») [7, с. 103]. За Ю. Липою, а рід, (або раса) – *«це те людське насіння, що з покоління в покоління передає однакові психічні прикмети, а почасти й фізичні»* («Українська раса») [8]. Публіцист зазначає, що в українців *«... зосталися цінності, що їх не відібрав більшовизм. Зосталися – жінка, сім'я, потяг до кращого духовного життя. А і в тому усьому – зостався характер»* («Українська раса») [8]. На думку Ю. Липи, український характер *«... віддавна зростає на землях України: його не змінить жодний більшовицький «град, буря і повінь». Двадцять літ не змінять тисячолітнього роду. Знаходимо рід, як підставу»* («Українська раса») [8].

На думку Ю. Липи, підґрунтям українського характеру є три первні (тобто основні етнічні компоненти) – трипільський, еллінський і готський, а також домішки кочівників, кельтів, римлян, іранців, кавказців, норманців, євреїв та інших. Домішки можуть бути двох типів: фізіологічні та духовні (відбиваються на національному характері).

Ю. Липа запевняє, що трипільський первень української раси має найбільше можливостей до відродження в сучасному українцеві: *«Цей характер – це*

*підложжя українського характеру. Бо народи-предки – це не тільки архітектура, могили, звичаї, ритуали. Це – характери, що кружляють у крові сучасних українців, і завжди їх діла, їх здобування в них можуть відродитися» («Призначення України») [7, с. 70]. Публіцист називає трипільців основоположниками українських сіл. Такі їхні риси, як терпеливість, мовчазна відвага, передбачливість, обережність, невідступність від обраної лінії, холодність при невдачах, на думку Ю. Липи, – невід’ємні риси українського селянина. Еллінська духовність близька до трипільської. Якщо трипільців дослідник вважає основоположниками сіл в Україні, то еллінів називає творцями українських міст і батьками українського мореплавства. На формування української раси готи мали ще більший вплив, ніж елліни: *«Найбільшого перевороту довершили вони в самій структурі родини. Це відбулося в містерії українського весілля, що символізує перехід від передньоазійського матріярхату до індогерманського патріярхату» («Призначення України») [7, с. 73].**

Ю. Липа, говорячи про український національний характер, відзначає, що українці мають з-поміж своїх сусідів один із найскладніших характерів. *«Навіть пересічний українець, – пише Ю. Липа, – дуже часто може оглянути якусь подію чи справи з кількох боків одночасно. Для українця скомплікованість світу є видніша, ніж, скажімо, для його сусідів. Тому, може, так нелегко українцеві прийти до якогось рішення» («Призначення України») [7, с. 161].*

Публіцист не пов’язує географічне розташування з особливостями національного характеру (як, наприклад, Геродот, Гіппократ, А. Кульчицький, Н. Григоріїв, Ш. Монтеск’є та інші): *«Дивно було б і небезпечно трактувати призначення краю як витвір виключно землі й географічних умовин. Багато може вплинути оточення на поведження якоїсь людської збірноти, але все ж людина не рослина, що її формує земля й підсоння» («Призначення*

України) [7, с. 44]. У цьому контексті можна провести паралель з так званим географічним детермінізмом Ш. Монтеск'є, який якраз наголошував на тому, що географічне положення народу є головним фактором формування його менталітету в подальшому [6].

Як зазначає Ю. Липа, українська раса є «духовним островом» серед сусідів. Українці мають власне життя, культуру, традиції, цінності. Саме тому в українців таке загострене відчуття власної раси, так звана «свідомість роду». На цьому наголошують і сучасні науковці Б. Глотов, М. Корх, А. Рубан та ін. Для українців основною рисою характеру є відчуття так званої «серединності», «україноцентричності», «найголовніший меридіан проходить через Україну» («Призначення України») [7].

Окрім аналізу рис українців публіцист окреслює шляхи вирішення національних проблем. Ю. Липа закликав українців до духовного єднання, щоб ніхто з них не почував себе вигнанцем як у самій Україні, так і за її межами [5, с. 38]. При цьому митець формулює лаконічний висновок: «Отже, треба бути, ставати самим собою» («Призначення України») [7, с. 248]. Так, провідна риса українства – індивідуалізм: «Ця риса, мальовничий індивідуалізм – це те, що перше впадає до очей чужинцеві» («Призначення України») [7, с. 186]. До речі, індивідуалізм українського народу відзначають і такі дослідники, як І. Мірчук, В. Янів, П. Гнатенко. З одного боку, українцям притаманний індивідуалізм, з іншого – перебування в групі: «Українська раса – це раса солідаристів, яких суспільний ідеал – група, а не індивідуальність» («Призначення України») [7]; «Українська група має тенденцію скоріш до обмеження індивідуалізму» («Призначення України») [7, с. 102]. Українці, на думку Ю. Липи, найсильніші тоді, коли діють колективно, злагоджено, організовано: «Одність, власна релігія, власна висока мораль і відвічні геополітичні підстави – це є величезні заповіді» («Призначення України») [7]. У цьому контексті можна

зазначити, що риси національного характеру українців іноді суперечать одна одній.

Релігійність – ще одна провідна риса українців, про яку говорить Ю. Липа: *«Церква повинна відповідати характерові раси, бути українською для українських душ і тільки українською для їх єднання з Богом»*. Власне, стремління українців мати розмову з Богом, яко таїнство тільки своєї раси, було від початку християнства на Україні» (*«Призначення України»*) [7]. Цей заповіт раси Ю. Липа називає легендою апостола Андрія – традицією змагання за суто українську церкву.

Серед головних аспектів української ментальності Ю. Липа називає такі: культурні круги, українська родина, українська культура, українське суспільство, українська військовість, українська група, українські міфи та українські культурні тенденції загалом. Говорячи про культурні круги, публіцист констатує, що Україна належить до *«хліборобського кругу»* [4, с. 6].

Представникам цієї групи людей притаманні такі риси характеру, як відвага, відчуття справедливості та власної гідності, пристрасна любов до своєї землі. Ідеалом українського патріотизму публіцист називає хату, оскільки поняття рідного краю для українців завжди мало родинний зміст. В Україні *«ставиться високо поняття родини й роду»* (*«Призначення України»*) [7, с. 181]. У центрі української родини – жінка. Саме через неї відбувається об'єднання родини: *«В центрі духовного кругу стоїть жінка-мати, істота, що єднає коло себе людину»* (*«Призначення України»*) [7, с. 179]. Про особливу роль жінки в українському суспільстві Ю. Липа зазначав також у праці *«Українська раса»* (1936): *«Мусить бути над жінкою опіка. Те, чого батьки й мужі не завжди зможуть, зможе зробити родова держава. Бо для неї на першому місці здоров'я та доживлення жінки. Це було досі, але тільки в інстинкті Українців»* [8]. За здоров'ям жінки, вважає Ю. Липа, необхідно пильно стежити, адже саме від неї

залежить доля народу: *«Здоров'я жінки на першому місці! Так, але не тільки здоров'я фізичне, потрібне й здоров'я духа», «Здоров'я жінки на першому місці! В тому здоров'ї й сила державної тривалості» («Українська раса»)* [10]. На думку Ю. Липи, країна може бути в руках жінки, бо *«жінка може бути моральним стрижнем держави» («Українська раса»)* [8], але тільки за таких умов, коли жінка вихована в українських традиціях, заміжня і втілює вічні цінності українського народу у своїй сім'ї, адже саме із сімей складається народ.

Незважаючи на те, що дослідники української ментальності часто говорять про «фемінність» українського національного характеру, Ю. Липа натомість зауважує: *«В українській расі є й мужецькі складні, такі, як жадоба до влади й експансії; виразність уяви і зручна наскочність» («Призначення України»)* [7, с. 180].

Серед характерних рис української вдачі можна назвати потяг до справедливості, любов до філософування, «тонкий український гумор». На думку Ю. Липи, *«потяг до справедливості – це найважливіший рушійний наказ української раси» («Призначення України»)* [7, с. 164]. Працелюбність – не менш важлива риса українського національного характеру, а «українські герої – це висловники туги й праці багатьох поколінь. Вони завершують собою повторність і уяскравлюють традицію» («Призначення України») [7]. В українському характері є і ввічливість, *«вона впливає з його культури» («Призначення України»)* [7, с. 186]. Ще одна прикмета характеру українців, з точки зору Ю. Липи, – *«усвідомлення повноти існування власної нації і території»*. І. Козій, аналізуючи творчість Ю. Липи, наголошує на такій особливості українського національного характеру: *«Українець щиро вірить у можливість досягнення духовної досконалості саме у рамках своєї нації. Отже, українець усе пропускає крізь призму власного «Я» як на індивідуальному, так і на колективному рівні»* [6, с. 65]. У цьому контексті І. Козій

перифразує Піфагора: «Українець є мірилом усіх речей» [6, с. 65].

Загалом, можна підсумувати, що осмислення проблем національного характеру з точки зору журналістикознавства на сучасному етапі є актуальним і виправданим. Однак у цьому контексті особливої ретельності потребує розмежування таких базових понять, як національний характер, ментальність, менталітет тощо. Аналіз творчої спадщини провідного українського публіциста ХХ ст. Ю. Липи крізь призму етнопсихологічного начала покликаний артикулювати увагу до національних питань, розглянути під новим кутом зору вічні питання існування українського народу та знайти шляхи їх вирішення. Так, головну мету України, її призначення Ю. Липа вбачав в об'єднанні українців на благо держави, а тому пропонував «збудити енергію одиниці, гармонійно сполучити з енергією цілої раси і, що найважливіше, дати ритм постійної продуктивності цілої державної збірноти» («Призначення України») [7, с. 176], а також піклуватися, *«щоб кожен її громадянин був на своїм місці, тобто там, де може вказати якнайбільшу продуктивність»* («Призначення України») [7, с. 177]. Характерними рисами національного характеру Ю. Липа вважав любов до родини, свого роду, природи, праці, релігійність, віру, повагу до жінки, «україноцентричність», ввічливість, індивідуалізм, тугу, естетизм, філософське осмислення життя, потяг до справедливості, моральність.

Отже, публіцистичний доробок Ю. Липи є важливим для української національної культури ХХ ст., а переосмислення праць публіциста крізь призму сучасності дозволяє українцям не тільки зрозуміти самих себе, а й вибудувати сучасні тенденції розвитку країни, про які дослідник говорив ще багато років тому. У цьому контексті вважаємо перспективним дослідження специфіки трактування Ю. Липою ролі й значення національної ідеї

для українців, розуміння публіцистики й преси як «основи народоправства» тощо.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

2. Грабовська І. Проблема засад дослідження українського менталітету та національного характеру // Сучасність. 1998. № 5. С. 58–70.

3. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика. Київ : Либідь, 2001. 263 с.

4. Жифарська І. Генеральні ідеї українства в істріософському баченні Юрія Липи // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. 2008. № 2. С. 72–76.

5. Ковальський Г. Традиціоналістична концепція Ю. Липи / Наука. Релігія. Суспільство / Держ. ун-т інф-ки і штучного інтелекту МОН України [та ін.]. Донецьк : Наука і освіта, 2010. №1. С. 36–39.

6. Козій І. Історіософські погляди Юрія Липи / Наука. Релігія. Суспільство / Держ. ун-т інф-ки і штучного інтелекту МОН України [та ін.]. Донецьк : Наука і освіта, 2008. №1. С. 60–65.

7. Липа Ю. Призначення України. Нью-Йорк, 1953. 305 с.

8. Липа Ю. Українська раса. URL : <http://www.vatra.cc/rasa/yuriy-lypa-ukrayinska-rasa>

9. Махній М. Етноеволюція : науково-пізнавальні нариси. URL : <http://makhniy.blox.ua/2009/10/Natsionalnij-harakter.html>.

Верлан Оксана – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українські поетичні твори початку ХХ століття.

Марія Кокорева

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА

Олег Ольжич – це один із псевдонімів надзвичайно талановитого українського мистця Кандиби Олега Олександровича, який сформував свою ідею в складний історичний період – у кінці 20-х рр. ХХ ст. Відомо, що в цей час національно-визвольні змагання зазнали краху, водночас Європа, куди, як принагідно зауважує П. Дунай, «відкотилися решти українського війська та емігрувала досить значна частина національної інтелігенції» [2, с. 186], тонула в фашизмі. На щастя, молоде покоління українців, котрі не змирилися з національною поразкою у визвольних змаганнях та виступали проти більшовиків, прийняли в свої ряди талановитого й глибоко ерудованого інтелектуала Олега Ольжича.

Його творчість, а водночас ще й наукова та політична діяльність, підкреслює А. Гурбанська, описала Україну в надзвичайно широкому темпоральному діапазоні (історичні події від Х ст. до 40-х рр. ХХ ст.). Творчий доробок цього мистця вияскравлений передовсім «вольовими імперативами, закликами до пориву, діяння, оптимістичною спрямованістю в майбутнє, високою культурою й досконалістю поетичного виразу» [1, с. 35].

Метою розвідки є дослідження особливостей поетичної творчості Олега Ольжича.

Відомо, що Олег Ольжич залишив нащадкам три поетичні збірки: «Рінь» (Львів, 1935 р.), «Вежі» (Прага,